

Zera Shimshon

by Rabbi Shimshon Chaim Nachmani zt"l

Published Mantua 1778*

Chapter XLV: Va'etchanan (Deut. 3:23–7:11)

Essay 15. Is repentance required for redemption?

סנהדרין פרק י"א אמר רב פלו פלו כל הקיצין, ואין הדבר תלוי אלא בתשובה ומעשים טובים. ושמואל אמר: דיו לאביל שיעמוד באבלו ע"כ. מתחלה צריך לדקדק במאי פליגי.

Sanhedrin, chapter 11:

Rav said, "All the [calculated] ends [of exile] have passed, and the matter depends only on repentance and good deeds." But Shmuel said, "It is enough for the mourner to remain in his mourning."

- Sanhedrin 97a

Initially, we must analyze: what is their disagreement?

וגיש לומר דבפרק ד' דסנהדרין איכא פלוגתא אם הגלות מכפרת מן החטא או מכפרת על הכל, ובמדרש רבה פרשת צו איכא פלוגתא אחרת אם התשובה עושה מן החטא או עושה הכל. אם כן יש לומר דרב סבירא ליה שהגלות עושה מן החטא והתשובה עושה מן החטא, אם כן בין הגלות והתשובה יכפרו על הכל ואף שכלו כל הקיצין צריך התשובה, ושמואל דסבירא ליה שהגלות מכפרת על הכל ומשום הכי קאמר דיו לאביל וכו' ופרש רש"י שאף בלא תשובה נגאליים.

It can be said that in chapter 4 of Sanhedrin (37b) there is a dispute whether exile atones partially or completely, and in Midrash Rabbah, parashat Tzav (10:5), there is another dispute whether repentance achieves partial atonement or complete atonement.

If so, one could say that Rav holds that exile provides partial atonement and repentance provides partial atonement; therefore, together exile and repentance will atone for everything, and even though the calculated ends of exile have passed, repentance is still necessary.

But Shmuel, who holds that exile atones for everything, therefore says, "It is enough for the mourner to remain in his mourning." Rashi explained that even without repentance, they will be redeemed.

* English translation: Copyright © 2025 by Charles S. Stein. Additional essays are at <https://www.zstorah.com>

אָבֵל עַד־יֵין צָרִיךְ עֵיוֹן אַמְאֵי נִקֵּט שְׁמוּאֵל לְשׁוֹן זֶה שֶׁל דִּיּוּ לְאַבֵּל שֶׁיַּעֲמֹד בְּאַבְלוֹ וְלֹא אָמַר בְּפִירוּשׁ שָׂאֵף בְּלֹא תְּשׁוּבָה נִגְאָלִים, וְעוֹד שֶׁמִּצְאָנוּ בַּזוֹהַר בְּיִקְרָא (דף ו') שֶׁדִּנְקָא בְּגָלוּת הַזֶּה הָאֲתָרוּן יְכוּלִים לִהְיוֹת נִגְאָלִים אִף בְּלֹא תְּשׁוּבָה מֵה שָׂאֵין כֵּן בְּשָׂאֵר גְּלוּת שֶׁבְּלֹא תְּשׁוּבָה אֵי אֲפָשֶׁר לָהֶם לְהִגָּאֵל, וְצָרִיךְ טַעַם עַל דֶּרֶךְ הַפְּשֻׁט מֵאֵי שָׂנָא גְלוּת זֶה מִשָּׂאֵר הַגְּלוּתוֹת.

However, this still requires analysis: why did Shmuel use this expression, “It is enough for the mourner to remain in his mourning,” instead of saying explicitly that even without repentance they will be redeemed? Furthermore, we find in the Zohar, Vayikra (page 6a), that specifically in this last exile, they can be redeemed even without repentance, unlike in the other exiles, where redemption was impossible without repentance. We require a reason, on the level of plain meaning, why this exile differs from the other exiles.

וְאֵימָא בְּטוֹר וּבִשְׁלָחַן עָרוּךְ יוֹרְהַ דְּעָה (סימן של"ד) וּכְשֶׁיִּגִיעַ הַזְּמַן שֶׁקָּצְבוּ לוֹ בְּנִידוּיוֹ מִתִּירִין לוֹ אִם יִרְצוּ אִף אִם לֹא יִתְּחוּזֵר בּוֹ וּמְפָל מְקוֹם טוֹב שֶׁלֹּא יִתִּירוּ לוֹ אִם לֹא יִתְּחוּזֵר בּוֹ פְּדֵי שְׁלֹא תִתְּמַעַט יִרְאַתָּם עכ"ל. וְכֵתֵב שֶׁמֶ הַבַּיִת יוֹסֵף דְּבִירוּשְׁלָמִי יָשׁ מִחֲלוּקֵת וְתִזְרוּ וְנִמְנָנוּ לְכַשְׁתַּחֲרוּ בְּהוֹן מְקַרְבִּין אוֹתָן עכ"ל. וְאַף לְמֵאֵן דְּסִבְיָרָא לִיהַ דְּמִתִּירִין הֵינְנוּ שָׂאֵינוּ מִתְּחַרְט עַל מַעֲשָׂיו וְאֵינוּ מִבְּקֵשׁ תְּשׁוּבָה עַל מַה שֶׁעָשָׂה אָבֵל מְפָל מְקוֹם אֵינוּ מְזַלְזֵל בְּנִידוּיוֹ וְאֵינוּ מוֹסִיף לַעֲשׂוֹת הַחַטָּא, דְּאֵי מוֹסִיף אוֹ מְזַלְזֵל אֵין זֶה תְּלוּי בְּזִמְנוֹ, וְעֵינֵין בְּפוֹסְקִים.

This is supported in the *Tur* and *Shulchan Aruch*, Yoreh De'ah (siman 334, se'if 7): “And when the time set for his excommunication has passed, they may permit him [i.e., release him] if they wish, even if he has not repented. Nevertheless, it is better not to release him unless he repents, so that the fear [of excommunication] not be diminished.” The *Beit Yosef* wrote there that in the *Yerushalmi* there is a dispute, and then they voted and concluded: “When they repent, they should be readmitted.”¹

Even according to the opinion that they readmit the excommunicated person, that is, even if he does not regret his actions and does not seek repentance for what he has done, nevertheless, he does not treat his excommunication with disdain and does not persist in the sin. But if he continues sinning or treats the excommunication with contempt, then [his release from excommunication] is not dependent upon the length of time of his excommunication having passed, and he is not readmitted. See the decisors.

וְאִם כֵּן רַב אֲפָשֶׁר דְּסִבְיָרָא לִיהַ שָׂאֵין מִתִּירִין הַנִּדּוּי עַד שֶׁיִּתְּחוּזֵר בּוֹ וְיִתְּחַרְט וְזֶהוּ כְּלוּ כָּל הַקִּיצִין וְאֵין הַדְּבָר תְּלוּי אֵלָּא בְּתְּשׁוּבָה דְּנִקָּא, וְשְׁמוּאֵל סִבְיָרָא לִיהַ שֶׁכְּשֶׁעָבַר הַזְּמַן מִתִּירִין לוֹ אִף בְּלֹא שִׁיתְּחַרְט, וְדִי שֶׁלֹּא זָלְזַל בְּנִידוּיוֹ וְלֹא הוֹסִיף לַחַטּוֹא, וּמִשׁוֹם הֵכִי קָאָמַר דִּיּוּ לְאַבֵּל שֶׁיַּעֲמֹד בְּאַבְלוֹ, שֶׁהֲרֵי הַגְּלוּת הוּא אֲבָלוּת שֶׁלְּנֹגוֹ פְּדִכְתִּיב "נִהְפֵּךְ לְאַבֵּל מִחֲלָנִי", וְהֵינְנוּ כְּמוֹ מְנוֹדָה שֶׁהָאָבֵל וּמְנוֹדָה דִּין אֲתוּד לָהֶם.

If so, it is possible that Rav holds that they do not release the excommunication until he repents and regrets, and this is the meaning of “All the appointed times have passed, and the matter depends only on repentance”—specifically repentance. But Shmuel holds that when the time has passed, they release him even without regret, provided that he has not scorned the excommunication and has not continued to sin. Therefore, he says, “It is enough for the mourner to remain in his mourning,” for exile is our mourning, as it is written, “Our

¹ Yerushalmi, Moed Katan 3:1.

dancing has turned into mourning.”² This is like someone in excommunication, for a mourner and one who is excommunicated have the same legal status.

ועוד דכשאינן נבואה בינינו אנו כמגודים למקום כמו שאמרו ו"ל על פסוק "ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות" וכו' "וידבר" וכו' וכן פירש רש"י שם. ודי לנו שקבלנו עלינו הגלות דהיינו הנדוי ולא זלזלנו בו כדכתיב "השפעת איתכם" וכו' "אם תעירו" וכו', שלא ידחקו את הקץ ולא ימרדו באומות העולם, וזהו דיו לאבל שיעמוד באבלו, ואף אם היינו מוסיפים באיזה חטא היינו נידונים כאנוסים מצער הגלות ואין צורך לתשובה.

Furthermore, when there is no prophecy among us, we are like people excommunicated from the Omnipresent, as our Sages said (Ta'anit 30b) on the verse, “And it came to pass, when all the men of war had perished . . . that the L-rd spoke,”³ and Rashi explains there accordingly. So it is enough for us that we have accepted upon ourselves the exile—that is, the excommunication—and we have not scorned it, as it is written, “I urge you . . . not to arouse or awaken love until it please,”⁴ that we not hasten the end, nor rebel against the nations of the world. This is the meaning of “It is enough for the mourner to remain in his mourning.” Even if we have added some sin, we would be judged as coerced due to the suffering of exile, and there is no need for repentance.

ולפי שעדיין יש מקום לבעל הדין לחלוק שאין להתיר הנדוי עד שיתקרט וישוב כדי שלא תתמעט עליו יראת הבית דין, משום הכי הוצרך חילוקו של הזוהר הקדוש הנזכר לעיל שבשאר גליות דוקא יש לחוש לסכרא זו אמנם בגלות האחרון שיתקיים אז "ואתרום הטמאה אעביר מן הארץ" ולא יהיה עוד יצר הרע וגליות, אין לחוש שיתמעט כבוד הבית דין של מעלה חס ושלום, שהרי כתיב "ולא יסיפו בני עולה לענותו" וכו', ואדרבא ו"מלאה הארץ דעה אתה" , "ונתתי לכם לב חדש" וכו'.

Because there is still room for an opponent to argue that one should not annul the excommunication until the person regrets and repents, so that the awe of the court not be diminished, therefore, the distinction made by the aforementioned holy *Zohar* was necessary. For in the other exiles, indeed, there is reason to be concerned with this view.

However, in the final exile, when the verse will be fulfilled: “And I will remove the spirit of impurity from the land,”⁵ and there will no longer be an evil inclination or exiles, then there is no concern that the honor of the Heavenly Court would be diminished, Heaven forbid, as it is written, “And wicked people will no longer afflict them.”⁶ To the contrary: “The earth will be filled with the knowledge of the L-rd,”⁷ and “I will give you a new heart.”⁸

² Lam. 5:15.

³ Deut. 2:16–17.

⁴ Song of Songs 2:7, 3:5.

⁵ Zech. 13:2.

⁶ II Sam. 7:10.

⁷ Isaiah 11:9.

⁸ Ezek. 36:26.

וְנָהוּ "נִחְמוּ נִחְמוּ עַמִּי יֹאמֶר אֱלֹהֵיכֶם", כְּלוּמַר נִחְמָה אֶחַת שְׂאִינְכֶם צְרִיכִים לַתְּשׁוּבָה וְעוֹד נִחְמָה אַחֶרֶת שְׂאִי אִם יִגָּאֵלֶם בְּלֹא תְּשׁוּבָה לֹא תִתְמַעַט יִרְאַתְם שְׁהֵרִי הַקַּב"ה מִבְּטִיחֶם לְהַדְּשׁ לָכֶם לְעִבּוּדָתוֹ.

This is the meaning of “Comfort, comfort My people, says your G-d.”⁹ That is, the word is repeated because one comfort is that they will not need repentance, and another comfort is that even if He redeems them without repentance, their fear of Heaven will not be diminished, for the Holy One, Blessed be He, promises to renew their hearts for His service.

וּבִדְרֹךְ זֶה יוּכַן מֵאִי דְאִמְרֵינוּ הֵתָם בְּסִנְהֶדְרֵינוּ דְאִוְקֵי מִילְתָּא דְרַב וּשְׂמוּאֵל כְּתַנְאֵי ר' אֱלִיעֶזֶר וְר' הוֹשֶׁעַ וְכוּ'. וְהִבִּיא שָׁם הַש"ס כְּמָה פְּסוּקִים לְפִי סְבָרְתוֹ שֶׁל ר' אֱלִיעֶזֶר וּפְסוּקִים אַחֵרִים לְסְבָרְתוֹ שֶׁל ר' הוֹשֶׁעַ וּלְבִסּוּף שְׂתַק ר' אֱלִיעֶזֶר, וְקִשְׁיָה דְמְכָל מְקוּם קָשׁוּ קְרָאֵי אַהֲדָדִי, וּלְפִי חֵילוֹק הַזֶּה הָרַב נִיחָא דְאֵלּוּ וְאֵלּוּ דְבָרֵי אֱלֹהִים חַיִּים.

In this way, we can understand what is said there in *Sanhedrin* (97b), that the dispute between Rav and Shmuel was aligned with the Tannaitic dispute between Rabbi Eliezer and Rabbi Yehoshua, etc. The Talmud there brought several verses according to Rabbi Eliezer's opinion that repentance was required for redemption and other verses for Rabbi Yehoshua's opinion that repentance was not required. In the end, Rabbi Eliezer was silent, apparently conceding.

On its own, **this is difficult to understand, for in any case, the verses contradict one another.** How do we resolve the verses that support the notion that repentance is required? **But according to the *Zohar's* distinction, it is resolved,** that repentance was required for the earlier exiles, to ensure that people fear the Heavenly Court, but that repentance is not required for the final exile. Thus, **these words of Rabbi Eliezer and these words of Rabbi Yehoshua are both true, and the words of the living G-d.**

* * *

⁹ Isaiah 40:1.